

משה סקאל הבעל מהגיהינום והבתולה המטורפת עדכון לפרשת וַרְלָן וְרַמְבוּ

"כותבת השורות האלה לא היה לה נוח לעסוק במה שהבריות מכנים 'בעיית ורלן-רמבו'. לדעתנו צריך הקשר המסובך הזה להיות בגדר של איסור, ולא ראוי לשום איש שירצה לחדור לתעלומה זו, ששני הסופרים ביקשו להציפנה."

מלכה לוקר, ארתור רמבו (מסה ביידיש)

אלה העובדות הידועות לנו: סיפור אהבתם של וַרְלָן וְרַמְבוּ החל בשנת 1871. ארתור רמבו, נער בן שש־עשרה מן העיר הקטנה שארלוויל שבצפון צרפת, שלח כמה שירים פרי עטו למשורר פול ורלן, המבוגר ממנו בעשר שנים. ורלן נדהם מעוצמתם של שירי הנער האלמוני והזמין את רמבו לפרו: "בואי, נפש גדולה, יקרה, מחכים לך, אוהבים אותך!" ורמבו בא. עד מהרה התאהבו שני המשוררים. ורלן עזב את אשתו ובנו התינוק וחי עם רמבו חיי נדודים. השניים שוטטו ברחבי הגדה השמאלית, שם עברו מבית קפה לבית קפה ומבית מרוח לבית מרוח, ולאחר מכן עזבו את פריז ונדדו בין לונדון לבריסל. במרוצת תקופה זו כתבו כמה מיצירותיהם הגדולות ביותר, שהיו לקלאסיקה של השירה הצרפתית.

חיהם המשותפים לא התנהלו על מי מנוחות. בעת ששהו בבריסל התגלעה ביניהם מריבת אוהבים, ובמהלכה ירה ורלן השיכור באקדחו לעבר רמבו ופצע אותו בידו. הוא נשפט על מעשהו וישב בכלא כמשך שנתיים. ב־1875 עזב ארתור רמבו בן העשרים את צרפת ואת אירופה. הוא עקר תחילה לעדן שבתים ומאוחר יותר להראר שבאטיופיה, שם סחר בנשק ולפי המיתוס עסק גם בציד צבועים. הוא זנח כליל את הכתיבה, וככל הידוע לא כתב ולו שיר אחד מיום שהניח מאחוריו את אדמת אירופה. בשנת 1891 חלה רמבו בסרטן ונאלץ לשוב לצרפת. במרסיי נכרתה רגלו וכעבור זמן קצר הוא מת מהרעלת דם. הוא היה בן שלושים ושבע במוותו. בראשית 2013 שבה מערכת היחסים של ורלן ורמבו לכותרות בצרפת, לאחר שבכתב העת הפריזאי המוקדש לחקר יצירתו של רמבו, *Études Rimbaldiennes*, התפרסם מכתב בלתי ידוע של ורלן, שהתגלה בחנותו של סוחר עתיקות בג'בוטי. המכתב עורר סקרנות רבה וגרר דיון רב

משתתפים, שהתנהל בעיקרו מעל דפי היומון הפריזאי "ליבראסיון",⁵ בדבר הזכות המוסרית לפרסם פרטים שהמשורר לא רצה שייוודעו בחייו או לאחר מותו. כך או כך, בשל נסיבות שיובהרו להלן, חרגה הפרשייה מכותלי העולם הספרותי ומחוגיהם של שוחרי השירה, ואף נודעה לה השלכה פוליטית מסוימת.

הנה מכתבו של ורלן, שנשלח ללא ציון כתובת השולח. תאריך המשלוח הוא 9.4.1883, כלומר כשמונה שנים אחרי פגישתם האחרונה של בני הזוג.

"בעל מהגיהינום שלי,"⁵

עלי להבהיר לך מדוע החלטתי לדרוש משפט חוזר. אבל קודם כל אני רוצה לכתוב לך דברים שאף פעם לא ממש אמרתי, אולי נדמה לך שדיברנו עליהם, ואולי הם נאמרו רק בשתיקה. כך או כך, חשוב שהדברים האלה ייכתבו.

כבר מיומו הראשון עבר עלי הקשר שלנו בסערה גדולה. זמן קצר אחרי שהכרנו כבר קיללתי את היום שבו קיבלתי את שיריך. בימים אחרים, מלאי חסד, שכבת בחיקי, שערך הרך על חזי, אצבעותיך נוברות בזקני. גופך החלק היה חם וחימם את גופי. כשנצמדתי אלי הרגשתי מלא און כפי שלא הרגשתי אף פעם קודם לכן. שפתיך נישקו את פטמותי בזו אחר זו, והייתי מושך אותך אל פי, והתנשקנו דקות ארוכות. אבל היו לך גם רגעים מלאי ארס, למשל המכתב שבו כתבת לי (כבר שכחתי באיזה עניין, וזה גם לא ממש משנה): 'אתה עושה פשע ואתה תתחרט על זה במשך שנים, כשתאבד כל סוג של חירות וכשתיקלע לצרות איומות אפילו יותר מכל מה שחווית עד היום. ובכלל, היזכר במה שהיית לפני שהכרת אותי.'

דבר לא עזר לי. הייתי כרוך אחריך לגמרי, מכור לך לגמרי, נטול כל יכולת להתבונן בדברים בקור רוח. 'חשוב לי להודיע לך' – כך כתבת לי (ברוב טיפשותי שמרתי לעצמי העתק מהמכתב ההוא. היום נראה לי הניסוח הזה חלש כל כך, מופרך כל כך) – 'שאם תוך שלושה ימים מעכשיו אני לא מוצא את עצמי בחזרה עם אשתי ובתנאים מושלמים, אני מתכוון לתקוע לעצמי כדור בראש. אתה רוצה שאנשק אותך בזמן שאני מתפגר? האומלל שלך, פ' ורלן.'

ואו בא הלילה הארור ההוא בכריסל: הבגידה שנופפת בה בפני כאילו

---

⁵ "בעל מהגיהינום" או "הבעל הגיהנומי" (l'époux infernal) היה כינויו של ורלן בפי רמבו. ורלן, לעומת זאת, התכנה "הבתולה המטורפת" (La vierge folle).

היא איזה עיטור ניצחון, הלעג הצונן שלך, האקדה, סף הטירוף שארב לי. אבל לירות כך? מובן שלזה לא הייתי מסוגל. מסרתי את האקדה לידך, ואתה עשית את מה שמצאת לנכון.

כשהגיעה אמי לבריסל ושמעה ממני מה עשיתי (כמה מוג לב הייתי! הרי אפילו לא חלמתי על אפשרות שלא אקח על עצמי את האחריות למעשה הנורא הזה, שמי כמוך יודע שלא אני עשיתי), היא התחננה שאחזור לאשתי, ובזעיר-בורגנות האנוכית שלה היא גם עמדה על כך שאשלם את חובי לחברה. חובי לחברה?! והרי מה עליון יותר, מה מוסרי יותר, מחוקה של התשוקה? אבל אמא היתה נסערת מכדי להקשיב לי. היא חזרה ואמרה שאני פיתיתי אותך, שהשטן השתלט עלי, ועוד כהנה וכהנה השתלחויות משוללות כל בסיס. וכי מה יכולתי להגיד לה – שאתה הוא זה שבעצם פיתה אותי? שאתה ירית בעצמך והפללת אותי? הרי אתה היחיד שיודע.

שתי הנשים בחיי: אמי ואשתי. האחת, צדקנית ידועה, היתה מלאת זעם על כך שאיני די מוסרי. ואילו השנייה, הנבגדת, שאלה אותי שוב ושוב: 'אז מה, טוב לך יותר עם הילד הזה? הוא מנשק אותך טוב ממני? החזה שלו חלק יותר? ואיך בדיוק הוא מלקק אותך?' כך – בלי שמץ של בושה – היא רצתה לדעת הכל. אבל מרגע שדמעות ראשונות נקוו בעיני (ואיך לא ייקוו? הרי ברגעים המעיקים האלה דמיינתי אותך עם גבר אחר!), נכמרו עלי רחמיה. קנאתה פגעה בקנאתי, ולרגע היינו אחים לצרה. הרי אתה יודע, כל אישה שמאוהבת בגבר, מרחמת עליו קצת. לא אני כתבתי את זה.

(כמו מסרקות בבשרי אני זוכר את הדברים שאמרת בבית המשפט. כששאל השופט אם אשתי הזכירה באוזניך את יחסינו, אמרת: 'היא הזכירה. היא גם מאשימה אותנו ביחסים בלתי מוסריים. אבל אני לא מתכוון לטרוח אפילו להכחיש השמצות מהסוג הזה.' אלוהים אדירים, איזו עזות-מצח!) כשניגשתי בשבוע שעבר לקונסוליה הבלגית בפריז וחתמתי על בקשה למשפט חוזר, כולם חשבו שהשתגעתי. מה הטעם במשפט חוזר, אם כבר שוחררתי מהכלא? למה לערור שדים מרבצם? בסופו של דבר שכנעו אותי להרפות. החלטתי שהחל מהיום אני אדבק בכתבי הקודש ואתנקה אחת ולתמיד ממך ומכל מה שייצגת בחיי.

'אתנקה ממך', אני כותב, ומיד מרגיש את הגיחוך שבדבר. משום שלפעמים אני שוכב בלילה במיטה, כבר לא עם מתילד אלא בחדר נפרד, ופתאום – בלי שהייתי מוכן לזה – אתה גוהר מעלי. פיך המתוק, שפעם הייתי מוכן להרוג ולהיהרג כדי לזכות בנשיקה ממנו, מרחף מעל שפתי.

אני קם מהמיטה. המצב הזה בלתי נסבל. אני מוזג לעצמי כוסית אבסינת, ובסופו של דבר מצליח להירדם ללא מחשבות.
לא אנסה להכחיש: אני מתגעגע אליך עד אימה. שיטית בי, ישבתי ככלא בגללך, חיי נהרסו מהיום שבו פגשתי אותך. ובכל זאת, אילו ניתנה האפשרות בידי, אין לי ספק שהייתי חוזר על כל זה שוב.
אבל לכתוב לך מכתב נוסף אחרי זה? לא, לא, ועוד פעם: לא.
המקולל שלך,
פ"ו."

כשראה אור המכתב הגנוז ב־2013 התעורר כאמור פולמוס גדול בעיתונות הצרפתית. עד מהרה גלש הפולמוס הספרותי והיה לפולמוס פוליטי, שכן המכתב התגלה בעצם ימי המאבק הסוער בעד ונגד נישואים חד־מיניים בצרפת. זוג המשוררים מן המאה התשע־עשרה, שפרשיית האהבים שלהם חזרה לכותרות, הפכו עתה לסמלי המאבק. מאות שלטים ועליהם מצוירים פניהם של המשורר המזוקן ושל אהובו העדין ויפה התואר, התנוססו בהפגנות התמיכה בחוק שביקש להעביר הנשיא פרנסואה הולנד. בהפגנות הנגד של הימין ושל הנוער הקתולי, הפכו השמות ורלן ורמבו למלות צופן של שנאה ושל לעג.

בליל תשעה באפריל 2013 מצא עובר אורח ברובע העשירי בפריז שני גברים שרוועים על המדרכה ללא הכרה. את פניו של אחד הנפגעים – שזקן עיטר אותן – לא הצליחו לזהות. אחד השוטרים שהגיעו למקום אמר לכתבי הטלוויזיה: "כבר עשרים שנה אני משרת במשטרת פריז, ומעולם לא ראיתי פנים שהושחתו באופן מזעזע כל כך." פניו של הבחור השני, שנשארו ללא דופי (אם כי דופק לבו הלך וגווע – ולבסוף נדם בכף ידו של הרופא שהגיע לזירת האירוע), פורסמו למחרת בעמודים הראשונים של כל העיתונים.

עד מהרה נוכחו הכל לדעת כי פניו של הנער דומות באופן מעורר פלצות למשורר הגאון ארתור רמבו. בכיסו של הנרצח היה מונח פתק בזו הלשון: "אתה עושה פשע ואתה תתחרט על זה במשך שנים, כשתאבד כל סוג של חירות וכשתיקלע לצרות איומות אפילו יותר מכל מה שחווית עד היום. ובכלל, היזכר במה שהיית לפני שהכרת אותי." כתב היד היה עגלגל, מעט ילדותי. הריו הכחולה היתה מעט מרוחה בצדו הימני של המכתב הקצר. דמעה הרטיבה את הנייר, ואולי היתה למעשה טיפת גשם. שכן הלילה שבו נקטלו שני הנאהבים היה ליל גשם אחרון ועיקש של סוף החורף.